

מצב הטריסטזה בארץ כיום ודרכים לצמצום נזקה

מאת משה בר-יוסף, המחלקה לוויורולוגיה, מינהל המחקר החקלאי

ההכחדה כדי לשמור אוזורים אלה נקיים מהמחלה, לטווח ארוך ככל האפשר.

מדוע כדאי להתעקש ולשמור על נקיון שטחים אלה, כשאיזור המרכז כבר נגוע?

(א) באזורים אלה יש נטייה נרחבת של אשכולית מהזן "סטאר רובי", הרגישה לטריסטזה גם כאשר היא מורכבת על כנות עמידות. האשכולית האדומה היא זן מבטיח, ויש לעשות כל מאמץ כדי לשריין שטחים שבהם יהיה אפשר לגדלה, אם תפגע באיזור המרכז.

(ב) הכנות העמידות לטריסטזה רגישות למחלת Y.T.D. מחלה זו נפוצה במספר ארצות שנפגעו בעבר מטריסטזה ושוקמו על בסיס של כנות עמידות לנגיף. מתברר עתה שבמקומות אלה פגיעת Y.T.D. חמורה מפגיעת הטריסטזה לכן חיוני שישוריינו שטחים מסוימים על כנות החושש העמידה ל-Y.T.D. כדי למנוע חשיפה בוזמנית של כל שטחי ההדרים בארץ — לנוק אפשרי של מחלת Y.T.D.

(ג) הטריסטזה מתפשטת באמצעות וקטור יעיל בעל מקדם התפשטות $r=2-3$. ההערכה כיום היא שכחצי מיליון עצים באיזור החוף כבר נוגעו במחלה, כשמתוכם כ-10,000 הם במצב של התמוטטות. מספר זה יביא בהכרח, תוך 3-7 שנים, להפחתה ניכרת ביכול הפרדסים באיזור המרכז, ותפגע כלכלית בפרדסנים באיזור.

סיבות אלה, יחד עם אי-הוודאות לגבי התנהגות הטריסטזה בשנים הקרובות באיזור המרכז, מחייבות אותנו לעשות כל מאמץ כדי לדחות ככל האפשר את חדירת הטריסטזה והתבססותה בפרדסי הפריפריה. הזמן שנרוויח מכך יבטיח את רציפות השיווק גם אם הפגיעה באיזור המרכז תהיה חמורה מכפי החזוי כיום. כמו כן יאפשר הזמן שנרוויח את ניצול הידע השיקומי שהושג באיזור החוף.

מן האמור לעיל ברור, שהפסקת פעולות הסקר, המעכדה והביעור — תגרום לענף הפרדסנות נזק בלתי הפיך, שאסור לנו להסכים לו. ההוצאה הדרושה להמשך המלחמה בטריסטזה, בסכום של 600,000 ש"ח לשנה, היא קטנה יחסית לנוק הצפוי, וחיוני להשקיע בכך אם אנו מעוניינים להמשיך ולקיים את ענף ההדרים ב-5-15 השנים הבאות.

נגיעות ראשונית בנגיף הטריסטזה אובחנה בישראל עוד בשנת 1951, אך רק בשנת 1970 התגלתה התפשטות באיזור חבת-ציון. התפשטות בלתי מבוקרת של הטריסטזה גרמה בשנות ה-30 אבדן כ-20 מיליון עצי הדר בדרום-אמריקה, ושל כ-11 מיליון עצי הדר בספרד (מאז 1957).

בגלל הרגישות הרבה של צירופי זן/כנה בהדרים המקובלים אצלנו, פעל משרד החקלאות בשיתוף עם המועצה לשיווק פרי-הדר וארגוני החקלאים, לבלימת התפשטות הנגיף, באמצעות בדיקות אבחון והכחדת העצים הנגועים. פעולות אלה דיכאו במידה רבה את התפשטות הנגיף. בקיץ 1985 התברר, שעל אף המאמצים לא נכלמה הטריסטזה במידה מספקת, ומספר העצים הנגועים הבלתי מאותרים נאמד בכ-50,000. בשלב זה התעורר ויכוח מקצועי: האם מבצע הביעור עדיין בעל סיכויים? ואם כן, האם להמשיכו בכל הארץ, או שיש להגבילו לאזורים מסוימים?

תשובה לשאלה זו ניתנה באחד המבצעים המוצלחים ביותר שערכה המועצה לשיווק פרי-הדר בשנים האחרונות. בהתארגנות מהירה הוקמה מערכת חדשה של סקר ארצי ומעבדה, שבדקה כ-1.5 מיליוני עצים (על פני כ-200,000 דונם). תוצאות הסקר, שסוכמו בקיץ 1987, הראו כי 250,000 עצי הדר בקירוב, נוגעו בנגיף, ושהשטח הנגוע מתפרש על פני כ-70% משטחי ההדרים בישראל.

בבחינת גזעי נגיף הטריסטזה באיזור הנגוע התברר שיש שונות רבה באופי האלימות של גזעי הנגיף. בחלק מהפרדסים מתפשטים גזעי נגיף אלימים ביותר, הממוטטים את העץ הנגוע תוך כשנה מיום הידבקותו, ואילו בפרדסים אחרים התפשטו גזעי נגיפים שאינם גורמים סימפטומים מיידיים. אין בשלב זה מידע על ספי הנזק של הגזעים שאינם גורמים התמוטטות מיידיה. בגושי פרדסים מסוימים כבר אפשר להבחין בניוון אטי, ואילו בפרדסים אחרים אותרו גזעי נגיף המתמידים באי-אלימותם במשך מספר שנים. יתכן שההדבקה בגזעים אלו לא תפגע בעצים הנגועים, ואולי אף תקנה להם עמידות בעתיד בפני גזעים אלימים יותר (שאלה זו נבדקת כעת במספר ניסויי-שדה). לאחר ניתוח תוצאות הסקר הוחלט על הפסקת פעולות הביעור באיזור המרכז. לעומת זאת, באזורי הפריפריה הפטורים מהנגיף, שבהם מצויים כ-70,000 דונם הדרים, יימשכו הבדיקות ופעולות